

Deteriorament del català col·loquial

PERE ORTÍS

En el llenguatge col·loquial la penetració castellana va a l'ample. Travessarem la temporada llarga, negra del franquisme i la nostra llengua fou privada de vida pública i sotmesa a persecució, alhora que les tanques i proteccions que havien de preservar-la neta foren brutalment suprimides. La llengua castellana restà única senyora del panorama i, amb gran impudor, penetrà en els reductes més íntims i crítics de la nostra vida i hi féu destrossa. Els hondurenys, quan volen referir-se a un subjecte que utilitza aquesta barra per a infiltrar-se en allò que és d'altri i fer-hi esbarriada, en diuen *vaca huertera* –pobres pebrots i pobres cabdells d'enciam tendre. Les conseqüències d'aquella malvestat són patents avui i qui sap si irreparables.

El punt clau del problema en l'actualitat és que la nova generació pensa en castellà el català que parla, resultat de tant de costum de parlar en castellà. I això és absolutament deleteri. El vehicle del pensament és la paraula, i si la paraula no és coneguda, no hi pot haver el seu pensament i, per tant, el problema és un peix que es mossega la cua. El fenomen s'ha produït quan alguns castellanoparlants han volgut parlar en català i, com que l'ambient no els afavoria, bonament l'han parlat segons els paràmetres del castellà, i han dit malament, o han suprimit, allò que és essencial a la gramàtica del català. I, per comptes d'ensenyar-los-ho bé nosaltres, ens hem encomanat dels seus errors, que sembla estrany com s'escampen i prosperen. Això es féu vistent a la darrerria dels anys setanta, primeria dels vuitanta, en alguns dels locutors dels nostres mitjans de comunicació acabats d'estrenar. Per posar un exemple d'ara, el president José Montilla, si era català de naixença, no hauria dit mai «La política és per a servir la cultura, no per a servir-se d'ella», sinó que hauria dit *La política és per a servir la cultura, no per a servir-se'n*. L'ús correcte dels pronoms adverbials és la pedra de toc del català pensat en català i ben parlat.

I aquí vull avisar que perdura en els nostres mitjans públics la supressió dels pronoms adverbials, *en* i *hi*, i fins en locutors dels principals, que ningú no ho diria. I tant de bo que no se n'ofenguin, que estimem molt els nostres mitjans i n'estem contentíssims, però estimem força més la llengua. I és trist que allí on ens l'han d'ensenyar correcta, ens l'ensenyin malament.

Bé, vull fer algunes correccions en el català de casa i del carrer, parlat i escrit. Ja n'he fetes moltes i no voldria repetir-me, però és que n'hi tantes, i tan constants, que no hi fa res que hi insistim. La primera que topo es «bones», imposat pel castellà «buenas»; la diu tot el nostre jovent, que no saluda d'altra manera. El català té quatre salutats per a cada dia i en singular, que tots practiquen aquell *carpe diem* dels clàssics, que demà serà un altre dia: 1a, *bon dia*; 2a, *bona tarda*; 3a, *bon vespre*, i 4a, *bona nit*. Això de *bon vespre*, al Principat no ho dèiem, però comença a estendre-s'hi; ho diuen els mallorquins, i ara ho diu la televisió de Lleida, i per això els diem a tots: *Per molts anys!* A Mallorca també diuen *s'hora baixa*, per *la tarda*, però crec que no l'usen saludant, aquesta expressió. Els valencians diuen *vesprada* i, sí, la utilitzen saludant: *Bona vespraa*.

Algun locutor en els nostres mitjans diu: «Anem a veure», quan simplement hauria de dir: *A veure*, o *Ara vegem si...* Si no hi ha trasllat físic, moviment corporal d'un lloc a un altre, és calc servil de «vamos a ver». El diuen els mantenidors de programes de correcció lingüística com *El bocamoll* i d'un altre que fan el diumenge al vespre. També ho diu algun dels homes del temps. Un d'aquests, en el programa *Espai Terra*, deia «empañar», per *enllorar* o *ente-lar*. Ell mateix, que també és home del temps, diu: «el sol es posa», «la gallina posa un ou», per *el sol es pon*, *la gallina pon un ou*.

Veiem en públic, en una paret, en plena carretera, un plafó que diu: «Anun-

cia't». Vol dir que el plafó és buit i que ets invitat a anunciar-t'hi; per tant, cal que digui: *Anuncia-t'hi*, és a dir: anuncia't aquí, en aquest plafó, que és buit per a tu.

En molts programes d'activitats veiem escrit: «organitza», «col·labora». Les expressions, com l'anterior, són manifestació d'aquella supressió dels pronoms adverbials tan funesta. El català quasi no ho fa mai, de deixar un verb penjat, sense complement de nom o de pronom. Per tant, cal que ens aquests programes d'activitats i de col·laboracions escriguin: *ho organitza* o *l'organitza*; i *hi col·labora* (l'entitat que sigui).

Altres vegades sents que els mitjans diuen, invitant a inscriure't en alguna empresa: «Apunta't i participa», per *Apunta-t'hi* i *participa-hi*.

El jovent, els nois, quasi tots diuen a l'home granat: «jefe». I li han de dir: *mestre*. Els mallorquins diuen: *l'amo*; que bonic! *L'amo, què me'n deis, des cocarrois de ca na Nela, que els (è) venien prodits?*

Molts locutors de futbol diuen «patada», de «pata». Han de dir *puntada* o *puntada de peu*. *El tragué de casa a puntades*. Els mallorquins diuen *potada*, i està molt bé, de *pota*. *El tombà d'una potada*. Al Principat ha restat consagrada la forma curta, *puntada*. Complet és *puntada de peu*, però ho abregem dient *puntada*.

Un altre locutor de futbol deia: «Només ha guanyat dos, dels vuit partits jugats.» Quan en català genuí, castí i elegant diem: *Dels vuit partits jugats, només n'ha guanyats dos*. Segur que hi influeix a dir-ho el subconscient no avesat als adverbis pronominals que, com diem i insistim, molts dels locutors defugen en l'expressió. «Només ha guanyat tres punts, dels nou possibles», per *Dels nou punts possibles, només n'ha guanyats tres*. «Només n'hi ha nou possibles», per *Només n'hi ha nou de possibles*.

Oi també cometem una constant supressió del partitiu *de*, de la preposició *de*, allí on cal que vagi. I tant mal

d'orelles com fa, aquesta supressió. Diuen: «Venir, no vindrà, però...», per *De venir, no vindrà, però...* Els cambrers, als restaurants, demanen: «I cafè que voldrà?», per *I de cafè, que en voldreu?* També diuen: «Només hi ha tres fetes», per *Només n'hi ha tres de fetes*.

On el castellà utilitza el seu verb «dar», molts catalans insisteixen a utilitzar «donar» on sempre hem utilitzat *fer*. «Da la impresión», «dóna la impressió», per *fa la impressió*; «da la sensación», «dóna la sensació», per *fa la sensació*; «dar un beso», «donar un petó», per *fer un petó*; «dar una vuelta», «donar un tomb», per *fer un tomb*, o per *fer un volt*.

I vull acabar amb un parell de reflexions oportunes. Fa la impressió, de fet és un fet, que són cridats a les tertúlies dels nostres mitjans i a altres intervencions individus que parlen un català dolent, impresentable. Això caldria millorar-ho per respecte als vidents o als oïdors; si volem redreçar el català, sincerament, cal que assumim aquestes dificultats.

Com a oïdor dels nostres mitjans –donant al mot *oidor* la connotació d'addicció, de constància que té a escoltar els nostres mitjans, sobre el simple, i qüestionable, «oient»– m'assisteix el dret a suggerir esmenes i suplicar que siguin ateses. L'altre dia em deia un amic que estima molt el català ben dit i net: –Els nostres mitjans no coneixen aque-

lla norma tan òbvia, que observen en qualsevol empresa, de dir al qui parla el català brut de castellanismes: Senyor, no esteu capacitat per a aquesta feina.– Exacte.

Això precedent sempre ho hem trobat a faltar en els nostres mitjans. Hi ha actualment locutor de futbol que parla un català tan miserable i brut com fa trenta anys. Què fan els responsables de la llengua, les autoritats? Senzillament: demanem respecte per al públic català, servint-li una llengua digna i neta. Fixeu-vos que si diem una catalanada, parlant en públic en castellà, provocarem riota. Per què no hi ha riota, sanció social, quan diem castellanades que trenen parlant en públic en català? ♦

Les dues comes

ALBERT JANÉ

Que sapiguem, no hi ha cap manual de puntuació o d'ortotipografia que digui res sobre la possibilitat d'usar dues comes consecutives, l'una després de l'altra, amb què es voldria marcar una pausa superior a la pausa habitual d'una sola coma, però, tanmateix, inferior a la que solem indicar amb el signe de punt i coma.

En tenim, però, un exemple, que donem ara a conèixer com a simple curiositat.

Aquestes dues comes contigües apareixen al darrere d'un vers del poema de Josep Maria de Sagarra *Cançó nocturna*, publicat en el programa del concert que l'Orfeó Català va fer al Palau de la Música Catalana (Barcelona) el dia 6 de maig de l'any 1950, poema musicat pel mestre Francesc Pujol, que va ser primer sots-director i després director d'aquella entitat coral. vet aquí aquella estrofa, d'una gran musicalitat, com tot el poema:

*Vine, vine, vine,¹
que el dolor se'n va.
Brot de clavellina,
branca de lilà...
Quina son més fina,
quin repòs més pla!
Ai, la nit,
cor adormit...*

Hem comentat algun cop el cas d'aquesta coma adventícia i misteriosa amb algun col·lega (fa molts anys, per exemple, amb el senyor Ramon Aramon) i ha estat sempre atribuïda a una simple errada tipogràfica (un error d'impresió, que en dèiem abans). I la cosa més probable és que no sigui sinó això.

Però cal tanmateix reconèixer la casualitat que el lloc on apareix podria induir a justificar-la. Efectivament, hem de convenir que la pausa al final del primer vers, després del tercer *vine*, és lleument però clarament superior a la que hi ha d'haver en les dues pauses internes d'aquest primer vers. Potser, doncs, no cal descartar del tot que es tracti no d'un simple error sinó d'una duplicació conscient i deliberada.

Cal dir, això sí, que en el text d'aquest poema de les obres completes de Josep Maria de Sagarra hi ha una sola coma. ♦

1. Hem regularitzat la grafia del mot *vina*, que en el text que comentem apareix encara escrit amb a final, és a dir, *vina*.

Vina, vina, vina, ,
que el dolor se'n va.
Brot de clavellina,
branca de lilà...
Quina son més fina,
quin repòs més pla!

Ai, la nit,
cor adormit...

JOSEP M.^a DE SAGARRA